LIBRIS | We know books

BAC

Elena Gorovei • Cătălina Popa
Georgiana Turtureanu • Cătălin-Mihai Zaman

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

GHID COMPLET PENTRU COMPETENȚE ȘI PROBA SCRISĂ:
- **TEORIE • APLICAȚII**
- **TESTE DE ANTRENAMENT**
- **REZOLVĂRI**

CORINT EDUCAȚIONAL

LIBRIS | We know books

Cuprins

Cuvânt-înainte 3

I. Evaluarea competențelor lingvistice de comunicare orală în limba română.
Noțiuni teoretice, exemple de rezolvare și teste de antrenament 5
1. Situația de comunicare 5
1.1. Emițătorul 5
1.2. Receptorul 6
2. Stilurile funcționale 8
2.1. Stilul oficial (juridic-administrativ) 8
2.2. Stilul științific (tehnico-științific) 10
2.3. Stilul beletristic (literar-artistic) 12
2.4. Stilul publicistic 14
2.5. Stilul colocvial 15
3. Tipurile de texte 16
3.1. Textul narativ 17
3.2. Textul descriptiv 18
3.3. Textul informativ 19
3.4. Textul argumentativ 20
3.5. Textul epistolar 21
3.6. Textul memorialistic 23
4. Elemente de conținut într-un text (idei, opinii, argumente, fapte) 24
5. Teste de antrenament pentru evaluarea competențelor lingvistice
de comunicare orală în limba română – proba A. 26

II. Proba scrisă la Limba și literatura română 31
1. Subiectul I 31
1.1. Subiectul I. A. 31
1.2. Subiectul I. B. 36
1.3. Aplicații practice 42
2. Subiectul al II-lea 48
2.1. Perspectiva narativă 48
2.2. Notațiile autorului 55
2.3. Modalități de caracterizare 60
2.4. Relația dintre ideea poetică și mijloacele artistice 66
3. Subiectul al III-lea 73
3.1. Particularitățile unui text studiat 73
3.2. Particularitățile de construcție a unui personaj 76
3.3. Relația dintre două personaje dintr-un text studiat 80

III. Teste de antrenament cu bareme și rezolvări 85

BIBLIOGRAFIE/SITOGRAFIE 182

LIBRIS | We know books

I Evaluarea competențelor lingvistice de comunicare orală în limba română. Noțiuni teoretice, exemple de rezolvare și teste de antrenament

1. Situația de comunicare

1.1. Emițătorul

Exemplu de cerință

1. a. Ce se poate deduce din text despre emițătorul acestui mesaj (atitudine, perspectivă, intenții)?

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să precizezi:
- cine transmite mesajul;
- ce statut are;
- ce atitudine are;
- dacă este implicat afectiv sau este obiectiv;
- ce mărci lingvistice indică prezența sa;
- ce intenție are.

Reține!

- Emițătorul este instanța care produce mesajul. În fragmentele-suport, acesta poate fi: scriitorul/publicistul/cercetătorul/eseistul care semnează textul sau statul (în acte normative, legi)/o autoritate publică/o instituție (universitate, primărie, tribunal)/o organizație etc.

☞ Atitudinea sa poate fi:
- neutră/detașată (specifică stilului științific sau juridic);
- solemnă/protocolară (în comunicarea oficială);
- distantă/rezervată;
- confesivă/încărcată afectiv/marcată de implicare emoțională;
- ironică;
- autoironică;
- critică;
- polemică (contestă explicit o poziție);
- admirativă;
- nostalgică/melancolică;
- indignată;
- moralizatoare;
- didactică (intenție de instruire);
- reflexivă/meditativă;
- familiară (în corespondența privată) etc.

☞ Intenția sa poate fi: de a informa (scop informativ), de a convinge (scop persuasiv), de a exprima trăiri (scop confesiv), de a impresiona (scop expresiv), de a reglementa (scop normativ) etc.

☞ Statutul său poate fi:

- după nivelul de competență profesională:
  – specializat (expert într-un domeniu: jurist, cercetător, medic, profesor, critic literar etc.);
  – nespecializat (autor fără formare profesională în domeniul discutat);
  – avizat (informat, documentat, chiar dacă nu este expert);
  – neavizat (nu deține cunoștințe de specialitate în domeniul abordat).
- după natura instanței emitente:
  – individual (persoană concretă, identificabilă);
  – colectiv (grup, redacție, echipă etc.);
  – instituțional (stat, minister, universitate, organizație etc.);
  – autoritate publică (cu putere normativă);
  – instanță literară.

☞ Gradul de implicare se referă la:

- subiectivitatea și implicarea afectivă a emițătorului evidențiate prin:
  – utilizarea persoanei I, marcată prin forme verbale și pronominale;
  – lexicul afectiv, prin care sunt exprimate emoții și stări;
  – lexicul evaluativ, care exprimă aprecieri sau judecăți de valoare („minunat", „regretabil", „absurd" etc.);
  – interjecții și alte construcții cu valoare afectivă;
  – enunțuri exclamative sau interogative care exprimă atitudinea emițătorului;
  – verbe, adverbe și locuțiuni modalizatoare, care indică gradul de certitudine sau poziția emițătorului față de conținutul mesajului („cred", „probabil", „poate", „desigur", „fără îndoială", „din păcate" etc.);
  – intensificatori, care accentuează o apreciere, o emoție sau o însușire („foarte", „extrem de", „deosebit de" etc.).
- obiectivitate, care poate fi demonstrată prin:
  – utilizarea formei verbale și pronominale la persoana a III-a;
  – absența mărcilor afective;
  – utilizarea construcțiilor impersonale („se consideră", „se afirmă", „se poate observa" etc.).

1.2. Receptorul

Exemplu de cerință

1. a. Cine ar putea fi receptorul textului dat, având în vedere scopul comunicării?

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să precizezi:
– cui îi este adresat mesajul;
– dacă este un receptor individual sau unul colectiv;

– dacă este specializat sau nespecializat;
– dacă este numit explicit sau doar sugerat;
– ce relație are cu emițătorul (egală, ierarhică, formală, familiară);
– ce indicii lingvistice arată cui i se adresează textul;
– ce rol are în actul comunicării (destinatar direct, public larg, cititor ideal).

Reține!

- Receptorul este instanța căreia îi este destinat mesajul.

În fragmentele-suport, acesta poate fi:
– o persoană concretă (în scrisori, corespondență, interviuri);
– cititorul unei opere literare;
– publicul larg (în texte publicistice);
– cetățeanul (în texte juridice);
– un specialist într-un domeniu (în texte științifice);
– elevii/studenții (în texte didactice);
– membrii unei comunități;
– o instituție (în cereri, petiții);
– un grup profesional etc.

☞ Statutul receptorului, după nivelul de competență:
– specializat (jurist, cercetător, profesionist într-un domeniu);
– în curs de specializare (elevi, studenți);
– nespecializat (public larg);
– avizat (informat, are cunoștințe într-un domeniu);
– neavizat (fără cunoștințe de specialitate).

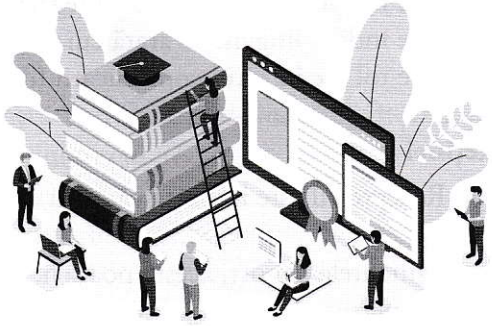
☞ Prezența explicită sau implicită a receptorului poate fi dedusă la nivel textual.

- Receptorul vizat explicit poate fi dedus din:
  – utilizarea persoanei a II-a („tu", „dumneavoastră");
  – verbe la imperativ („gândește-te", „priviți");
  – interogații („Când te întorci acasă?");
  – apeluri directe („Stimați cititori…");
  – alte formule de adresare.
- Receptorul presupus/general poate fi dedus din:
  – absența adresării directe;
  – formulări generale;
  – exprimare neutră, obiectivă;
  – utilizarea persoanei a III-a.

2. STILURILE FUNCȚIONALE

Exemplu de cerință

1. b. Cărui stil funcțional îi aparține textul de mai sus? Ilustrează două caracteristici ale stilului identificat cu exemple din textul dat.

Pentru a răspunde la această cerință, este recomandat:
- să precizezi stilul;
- să menționezi două trăsături clare;
- să oferi exemple din text pentru fiecare trăsătură.

Reține!

Stilul funcțional reprezintă varianta limbii literare utilizată într-un anumit domeniu de activitate și determinată de scopul comunicării.

Stilurile funcționale sunt:
- **oficial** (juridic-administrativ);
- **științific** (tehnico-științific);
- **beletristic** (literar-artistic);
- **publicistic**;
- **colocvial**.

2.1. Stilul oficial (juridic-administrativ)

EXEMPLU

CAPITOLUL I
Dispoziții generale

ART. 1
În unitățile de învățământ preuniversitar se organizează și funcționează structuri infodocumentare: centre de documentare și informare sau biblioteci școlare. La nivelul unei unități de învățământ nu pot fi organizate și nu vor funcționa ambele structuri infodocumentare.

ART. 2
(1) Bibliotecile școlare, respectiv centrele de documentare și informare din unitățile de învățământ deservesc, pe niveluri de competență, beneficiarii educației: elevii, cadrele didactice și comunitatea locală, în scopul îmbunătățirii calității procesului educațional și al învățării pe tot parcursul vieții.

(2) Bibliotecile școlare și centrele de documentare și informare, în conformitate cu funcțiile specifice, susțin implementarea politicilor educaționale pe niveluri de studii, profiluri, specializări, sprijină realizarea obiectivelor prevăzute în procesul de reformă a învățământului românesc, răspunzând nevoilor de informare și documentare ale tuturor beneficiarilor.

(ORDINUL Nr. 5556 din 7 octombrie 2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a bibliotecilor școlare și a centrelor de documentare și informare)

Se folosește în:
– legi, hotărâri, regulamente;
– acte normative;
– documente administrative;
– cereri, procese-verbale;
– corespondență oficială etc.

Are scopul de:
– a reglementa anumite drepturi și obligații;
– a stabili anumite norme;
– a informa oficial.

Emițător:
– specializat;
– instituțional (stat, minister, autoritate publică);
– colectiv sau individual;
– cu autoritate normativă.

Receptor:
– specializat (specialiști în domeniul juridic);
– cetățeni/publicul larg;
– instituții;
– persoane juridice.

Trăsături specifice:
– obiectivitatea, evidențiată prin forme verbale și pronominale la persoana a III-a și prin formulări impersonale („se aprobă", „se stabilește" etc.);
– folosirea termenilor specializați, juridici;
– folosirea sensului denotativ;
– organizarea specifică, în articole și alineate numerotate;
– precizia și claritatea;
– lipsa afectivității și a expresivității etc.

Exemple de rezolvări

➥ Ce se poate deduce din text despre emițătorul acestui mesaj (atitudine, perspectivă, intenții)?

Emițătorul acestui mesaj este o instanță instituțională, specializată, reprezentată de autoritatea publică emitentă a ordinului.

Atitudinea sa este neutră și protocolară, specifică stilului juridic-administrativ. Apar formulări impersonale și precise, precum „se organizează și funcționează", „nu pot fi organizate", ceea ce evidențiază caracterul impersonal al mesajului.

Intenția emițătorului este de a reglementa și de a informa. Pe de o parte, stabilește norme clare privind existența și funcționarea structurilor infodocumentare din școli, iar pe de altă parte, explică rolul acestora în „îmbunătățirea calității procesului educațional" și în susținerea „învățării pe tot parcursul vieții".

Gradul de implicare afectivă este minim, obiectivitatea fiind demonstrată prin utilizarea persoanei a III-a („nu vor funcționa", „susțin").

➥ Cine ar putea fi receptorul textului dat, având în vedere scopul comunicării?

În ceea ce privește receptorul, acest text este destinat persoanelor și instituțiilor cărora li se aplică prevederile ordinului privind organizarea bibliotecilor școlare și a centrelor de documentare și informare.

În primul rând, receptorul este specializat/avizat, deoarece textul se adresează personalului din sistemul educațional și administrativ, care trebuie să cunoască și să aplice normele prevăzute în document, dar și celor care activează în domeniul juridic.

În al doilea rând, receptorul poate fi și nespecializat, adică publicul general interesat de domeniul educației: elevi, părinți, membri ai comunității locale sau alte persoane care doresc să cunoască modul de funcționare a bibliotecilor școlare.

Beneficiarii sunt numiți explicit („elevii, cadrele didactice și comunitatea locală"); receptorii direcți ai normei sunt instituțiile și personalul implicat în aplicarea acesteia. Prin urmare, mesajul nu se adresează unei singure persoane, ci unui grup larg de destinatari.

➥ Cărui stil funcțional îi aparține textul de mai sus? Ilustrează două caracteristici ale stilului identificat cu exemple din textul dat.

Textul aparține stilului oficial (juridic-administrativ), deoarece reprezintă un act normativ emis de o autoritate publică, prin care sunt stabilite reguli privind organizarea și funcționarea bibliotecilor școlare și a centrelor de documentare și informare.

O primă caracteristică a acestui stil este obiectivitatea exprimării, evidențiată prin utilizarea formelor verbale la persoana a III-a și a construcțiilor impersonale, precum: „se organizează și funcționează", „nu pot fi organizate", „deservesc".

O a doua caracteristică este folosirea terminologiei specializate, din domeniul juridic-administrativ, observabilă în expresii precum: „unități de învățământ preuniversitar", „structuri infodocumentare", „beneficiarii educației", „politici educaționale".

De asemenea, textul prezintă o organizare riguroasă, fiind structurat în articole și alineate, secvența citată fiind extrasă din articolele 1 și 2, aspect caracteristic documentelor oficiale.

2.2. Stilul științific (tehnico-științific)

EXEMPLU

Metabolismul, cu cele două laturi, anabolismul și catabolismul, constituie alături de alte caracteristici esențiale (ereditatea, variabilitatea, autoreproductibilitatea etc.), trăsătura esențială a materiei vii.

Anabolismul cuprinde procesele de sinteză și creștere a complexității biomoleculelor și este asociat cu consumul de energie (reacții endergonice). În organismele autotrofe (celule clorofiliene, bacterii nitrificante, organisme vegetale superioare), substanțele organice sunt sintetizate (prin fotosinteză) din substanțe minerale (în primul rând CO2), folosind ca sursă de energie energia luminoasă. Organismele heterotrofe nu-și pot sintetiza substanțele organice din cele de natură minerală, ci trăiesc pe seama substanțelor sintetizate de organismele autotrofe, folosind ca sursă de energie energia chimică.

Catabolismul cuprinde reacțiile de biodegradare a biomoleculelor cu structură complexă în biomolecule cu structură simplă (CO2, NH3, H2O), procese biochimice care decurg cu eliberare de energie (reacții exergonice).

(Georgeta Lucia Dumitrescu, Ileana Carmen Manciulea, *Elemente de biochimie*)

Se folosește în:
– manuale școlare;
– lucrări științifice;
– articole academice;
– texte explicative sau didactice;
– studii și cercetări etc.

Are scopul de:
– a transmite informații exacte și verificabile;
– a explica fenomene, concepte sau procese;
– a demonstra sau argumenta o idee;
– a instrui și educa receptorul.

Emițător:
– specializat (cercetători, profesori, specialiști în domeniul respectiv);
– avizat și competent în domeniul discutat;
– individual sau colectiv (autor/echipă de cercetare etc.).

Receptor:
– specializat/avizat (specialiști în domeniu, cercetători, cadre universitare);
– în curs de specializare/avizare (elevi, studenți);
– nespecializat/neavizat (public interesat de domeniul respectiv, în cazul textelor de popularizare științifică).

Trăsături specifice:
– utilizarea terminologiei de specialitate și a neologismelor;
– folosirea cuvintelor cu sens denotativ (propriu);
– exprimarea obiectivă, evidențiată prin utilizarea persoanei a III-a și a construcțiilor impersonale;
– organizarea logică și riguroasă a ideilor;
– claritatea și precizia în formulare;
– lipsa afectivității și a expresivității etc.

Exemple de rezolvări

➥ Ce se poate deduce din text despre emițătorul acestui mesaj (atitudine, perspectivă, intenții)?

Emițătorul acestui mesaj este specializat și avizat, fiind reprezentat de autoarele textului, care transmit informații științifice despre metabolism. Statutul emițătorului este unul profesional și academic, deoarece textul provine dintr-o lucrare de specialitate (*Elemente de biochimie*), ceea ce presupune competență în domeniul abordat.

Atitudinea emițătorului este neutră, obiectivă și didactică, specifică stilului științific. Caracterul exact și riguros al informațiilor este evidențiat de formulări precum: „Anabolismul cuprinde procesele de sinteză", „Catabolismul cuprinde reacțiile de biodegradare", „substanțele organice sunt sintetizate".

Intenția emițătorului este de a informa, de a explica și de a instrui receptorul. Autoarele urmăresc să definească noțiunea de „metabolism" și să clarifice cele două componente ale sale, anabolismul și catabolismul, explicând rolul acestora și sursele de energie implicate.

Gradul de implicare afectivă este minim, obiectivitatea fiind demonstrată prin utilizarea formelor verbale la persoana a III-a („constituie", „cuprinde"). Astfel, emițătorul urmărește transmiterea exactă a unor cunoștințe științifice.

➥ Cine ar putea fi receptorul textului dat, având în vedere scopul comunicării?

În ceea ce privește receptorul, acest text este destinat persoanelor interesate să înțeleagă noțiuni de biochimie și biologie.

În primul rând, receptorul este în curs de specializare/avizare, deoarece textul are scop informativ și se adresează, cel mai probabil, elevilor, studenților sau cursanților care studiază biologia, biochimia ori discipline înrudite. Definirea conceptelor și prezentarea clasificărilor („anabolismul", „catabolismul") indică intenția de a facilita învățarea.

În al doilea rând, receptorul poate fi și specializat/avizat, adică profesori, cercetători sau persoane deja instruite în domeniul științelor vieții, care consultă textul pentru informare sau recapitulare.

Într-o măsură mai redusă, receptorul poate fi și nespecializat, respectiv publicul interesat de domeniul biologiei, deoarece textul oferă explicații clare asupra unor procese fundamentale ale organismelor vii.

Receptorul nu este numit direct în fragment, deci este implicit, dedus din conținut, iar utilizarea terminologiei de specialitate („biomolecule", „reacții exergonice", „organisme autotrofe") arată că textul se adresează unor cititori capabili să înțeleagă limbajul științific sau aflați în proces de învățare a acestuia.

➥ Cărui stil funcțional îi aparține textul de mai sus? Ilustrează două caracteristici ale stilului identificat cu exemple din textul dat.

Textul aparține stilului științific, deoarece prezintă informații exacte despre metabolism și despre procesele biochimice specifice organismelor vii, într-o manieră obiectivă și explicativă.

O primă caracteristică a acestui stil este utilizarea terminologiei de specialitate și a neologismelor, precum: „metabolismul", „anabolismul", „catabolismul", „biomoleculelor", „reacții endergonice", „reacții exergonice". Aceste cuvinte aparțin lexicului specific biochimiei.

O a doua caracteristică este exprimarea obiectivă, evidențiată prin utilizarea persoanei a III-a și a construcțiilor impersonale, precum: „constituie", „cuprinde", „sunt sintetizate", „nu [...] pot sintetiza". Prin aceste formulări, informația se transmite într-un mod neutru, fără implicare afectivă.

De asemenea, textul se remarcă prin organizarea logică și riguroasă a ideilor, deoarece explică mai întâi noțiunea generală de „metabolism", apoi prezintă separat cele două componente ale sale: anabolismul și catabolismul.

2.3. Stilul beletristic (literar-artistic)

EXEMPLU

De după al treilea deal răsări soarele. Galben, rotund, inevitabil – ca un bec de spital îndreptat în ochi. Ne-am oprit amândoi în mijlocul cărării și l-am privit lung, ca pentru prima dată, punându-ne repede câte o dorință. Așa ne învățase pe toți trei bunica: atunci când vedem să răsară luna sau soarele, să ne dorim imediat ceva foarte-foarte tare, căci se va îndeplini, se va îndeplini neapărat. Bunica știa totul despre dorințe, așa oarbă și singură cum era.

Când am ajuns în lanul de floarea-soarelui, aveam un vis mare și netrebuincios, care știam că nu se va îndeplini niciodată sub nicio formă, în nicio viață.

(Tatiana Țîbuleac, *Vara în care mama a avut ochii verzi*)